EBU İSHAKZADE ŞEYHULİSLAM ESAD EFENDİ'NİN KA'B B. ZÜHEYR'İN "BANET SUAD" KASİDESİNE YAPTIĞI TAHMİS

Nurullah YILMAZ [*]
M. Sadi ÇÖĞENLİ [♣]

Özet

Bu çalışmada, Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Emîrî El Yazmaları Katalogu'ndaki 3112 nolu el yazması ve Hâlet Efendi El Yazmaları Katalogu'ndaki 771 nolu el yazmasından istifade ederek Osmanlı Dönemi şeyhülislamlarından Es'ad Efendi'nin Ka'b b. Zuheyr' in *Bânet Su'âdu* diye bilinen kasidesine yaptığı *Tahmîs* metni ortaya çıkartılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ka'b b. Zuheyr, Banet Suad, Kasîdetu'l-Lâmiyye, Şeyhülislâm, Es'ad Efendi, Tahmîs.

The Tahmıs of Abu Ishakzade Asad Efendi the Sheikh of Islam that Abu Ishakzade Asad has written it as a simiar of Banat Suad of Kab b. Zuhayr

Abstract

In this article, it has been exposed the text of Fivefold written by Asad Efendi the sheikh of Islam in the period of Ottoman as a similar of Qasida al-Burda written by Kab b. Zuhayr, with benefit from the copy number of 3112 in Ali Amiri and both of papers 336b-340a of the copy number of 771 in Hâlat Efendi in Library of Sulaymaniya.

Keywords: Qasida al-Burda, Qasida al-Lâmiya, Kab b. Zuhayr, Asad Efendi The sheikh of İslam, Tahmıs (Fivefold)

---

[*] *Y. Doç. Dr*, Atatürk Üniversitesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Arap Dili ve Edebiyatı ABD. Öğretim Üyesi. *nrlhylmz@hotmail.com.*

[♣] *Prof. Dr.*, Atatürk Üniversitesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Arap Dili ve Edebiyatı ABD. Öğretim Üyesi.

Hayatı

1685 yılında İstanbul'da doğdu. İlk derslerini babasından aldıktan sonra başta Mutavvelci Mehmed Efendi olmak üzere devrin önde gelen âlimleri yanında iyi bir eğitim gören Es'ad Efendi, önce Abdüsselâm Medresesi'ne, ardından Sahn-ı Semân'dan birine müderris tayin edilmiş, daha sonra Mekke ve Medine müfettişliği ve fetva eminliği görevlerinde bulunmuştur. Bir müddet Selanik kadılığı yaptıktan sonra Mekke kadılığına getirilen Es'ad Efendi, Sultan I. Mahmûd döneminde, Sadrazam İvaz Mehmet Paşa'nın Ada kale seferi esnasında Mekke kadılığından alınarak ordu kadısı tayin edilmiş ve Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında geçen söz konusu savaş sırasındaki muhârebelerde ve akabinde yapılan sulh antlaşmasında önemli hizmetlerde bulunduğu için Rumeli Kazaskerliğine tayin edilmekle taltif edilmiştir. Bizzat Sultan I. Mahmut tarafından Mehmed Zeynî Efendi'den boşalan şeyhülislamlık makamına getirilen Es'ad Efendi, bir yıl, bir ay bu makamda iffet, dirayet ve dürüstlükle görev yapmış olmasına rağmen özellikle Sadrazam Seyit Abdullah Paşa'nın tesiriyle azledilip Mekke'de mecburî ikamete gönderilmek istenmiş, fakat, Padişah bunu kabul etmeyip sürgün yerini Sinop olarak değiştirmiştir. Kısa bir müddet Sinop'ta istirahat ettikten sonra yaklaşık üç yıl Gelibolu'da kalmak suretiyle sürgününün geri kalan bölümünü tamamlayan Es'ad Efendi, Padişah tarafından affedilip İstanbul'a geri çağrılarak Boğaziçi'nde, İncirköyü' nde kendisinin satın aldığı bir yalıda ikameti uygun görülmüştür. Es'ad Efendi, İstanbul'a geldikten kısa bir süre sonra hastalanıp, 10 Ağustos 1753 tarihinde vefat etmiş ve İstanbul 'un Çarşamba semti civarında babası Şeyhülislam Ebû İshâkzâde İsmâil Efendi'nin yaptırdığı caminin haziresinde babası ve ağabeyi İshak Efendi'nin yanına defnedilmiştir.

İlmî ve Edebî Kişiliği

Birçok ilim adamı, şair ve devlet adamı yetiştiren soylu bir âileye mensup olan ve Şeyhülislâm İsmâil Efendi'nin oğlu, Şeyhülislâm İshâk Efendi'nin kardeşi ve aynı zamanda Şeyhülislam Şeyh Mehmed Efendi'nin damadı olan Şeyhülislam Es'ad Efendi, gerek âilesinden aldığı feyz ve gerekse devrin güçlü âlimlerinden aldığı dersler sonunda üç dilde şiir söyleyip yazı yazacak derecede çok

iyi yetişmiş, lügat, tefsir ve mûsikî ilminde söz sahibi olmuş bir şahsiyettir. Târihî kaynakların kendisinden bahsederken zikrettikleri ortak husus, onun dürüst, İslâm dînine bağlı, isabetli görüşleri olan mükemmel bir ilim adamı ve cömert bir kişiliğe sahip olduğudur. Üstün ahlâkı ve meselelerdeki uzak görüşlülüğü ile şöhret bulan Es'ad Efendi, ordu kadılığı esnasında birçok askerî ve siyâsî konulara yaklaşımında sergilediği cesur tavırlarıyla dikkat çekmiş, iki kez tayin edildiği şeyhülislamlık görevinde ilminden ve kişiliğinden en ufak bir taviz vermemiştir.

Ata binme, tüfek ve ok atma ve avlanma gibi merakı olduğu bilinen âlim Es'ad Efendi'nin, devrinin öne gelen bestekarlarından biri olduğu da kaynaklarda zikredilmektedir.

Eserleri

1-Lehcetü'l-Lugât: Türkçe'den Arapça ve Farsça'ya bir lügattir. Sekiz yılda hazırlayıp Sultan Mahmud'a sunduğu bu lügat, 851 sayfa halinde İstanbul'da basılmıştır. Osmanlı Döneminde, Türkçe kelimeler esas tutularak yapılan ilk sözlük çalışması olması bakımından önemlidir.Lügatte madde başı olarak toplam 3.700 adet kelime bulunmakta olup kök itibariyle Türkçe olmayan bazı kelimeleri de sözlüğüne almıştır. Zira Arapça ve Farsça orijinli olmasına rağmen Türkçe'de Arapça ve Farsça anlamlarından farklı kullanıldıkları için bunları müellif Türkçe kabul etmiştir.

Bu eserin Bizzat müellif tarafından yapılan *Behcetü'l-Lugât* isminde bir de 320 varaklık muhtasarı vardır.

2- Atrâbü'l-Asâr fî Tezkireti 'Urefâi'l-Edvâr: Mehmed Es'ad Efendi'nin XVII asır ile XVIII. Asrın ilk çeyreğinde yetişen mûsıkîşinâslarımıza ait kaleme aldığı bu eserinde 96-100 şahsiyetle ilgili bilgiler ve eserlerinden örnekler vardır. Eserin, çeşitli İstanbul kütüphanelerinde çok sayıda nüshaları mevcuttur.

3- Dîvân: İçerisinde Arapça bir manzume ile Farsça gazeller bulunan Es'ad Dîvânı'nın İstanbul kütüphanelerinde beş nüshası bulunmaktadır. Eser, Prof. Dr. Muhammet Nur DOĞAN tarafından *Şeyhülislâm Es'ad Efendi ve Dîvân'ının Tenkitli Metni* adıyla 1991 yılında İstanbul'da Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları arasında neşredilmiştir

Dîvân'daki şiirlerin dışında çeşitli el yazması mecmûalarda Arapça kasîdeler, tahmîs manzûmeler ve kendi el yazısı mecmûada ise "Lâmiyye", "Mîmiyye" ve "Nûniyye" adlı üç tane Arapça kasidesi İ.Ü. Kütüphanesi, mecmua nr. 2934 numaralarda mevcuttur.

4- Yâsîn Sûresi Tefsîri: İstanbul kütüphanelerinde eserin iki yazma nüshası İ.Ü. Kütüphanesi Ty., 700 ve 1753 numaralardadır.

5- Ayete'l-Kürsî Tefsiri: Kütüphanelerde çeşitli yazmaları bulunan eser, 1896 yılında, İstanbul'da Cemal Efendi Matbaası'nda 16 sayfa halinde basılmıştır.

6- Tefsîru'l-Ayeti'l-Musaddara bi- Rabbina: Kur'ân-ı Kerîm'de Peygamberimizin dualarına dair âyetlerin Arapça tefsîridir.

7- Risâletü'n-Nasriyye: M. Es'ad Efendi'nin Sultan I. Mahmud'a ithaf ettiği Kur'ân-ı Kerîm'in "nusret" ve "zafer" ile ilgili âyetlerinin Türkçe tefsîridir.

8- İtbâku'l-Etbâk: M. Es'ad Efendi'nin, Cârullah Mahmûd Zemahşerî'nin *Etvâku'z-zeheb* isimli eserine nazîre yazan 'Adu'l-Mu'min Isfahânî'nin *Etbâku'z-zeheb'* ine nazîre yazdığı eseridir.

9- Bülbülnâme-Gülzâr-ı İbrâhim: Bazı kaynaklarda Esa'd Efendi'nin Damat İbrâhim Paşa'ya ithaf ettiği bu iki eserden bahsedilmekte ise de herhangi bir şekilde nüshalarına rastlanmamıştır.

10- Tahmîs: . Şeyhulislam Es'ad Efendi'nin Ka'b b. Zuheyr' in *Bânet Su'âd* diye bilinen Kasîde-i Burde' sine yaptığı ve. *Kasîde-i Lâmiyye* olarak ta bilinen bu Tahmis, Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Emîrî El Yazmaları Katalogu'ndaki 3112 nolu el yazması ve Hâlet Efendi El Yazmaları Katalogu'ndaki 771 nolu el yazmasında mevcuttur . Edebî önemi hâiz olduğu düşüncesiyle Tahmîs'in metni neşredilip, tarafımızca Türkçe'ye çevirisi uygun görülmemiştir[1].

[1] Ebû İshakzâde Şeyhülislâm Es'ad Efendi, Hayatı, İlmî-edebî Kişiliği ve Eserleri hakkında geniş Bilbi için bkz. *TDV. İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, 1995, C. 11, s. 338-340; Muhammet Nur DOĞAN, *Şeyhülislam Es'ad Efendi ve Dîvânı*, MEB. Yayınları, İstanbul, 1997, s. 9-31.

تَخْمِيسُ قَصِيدَةِ بَانَتْ سُعَادُ

أَللَّهْــفُ أَضْــهَدَنِي وَ الــرُّوعُ مَعْلُــولُ

مِــنْ تَرْحَــةٍ عِنْــدَهَا الْخُــلاَّنُ مَخْبُــولُ كَيْــفَ الرُّشُــوعُ إِذَنْ فِي الــدَّهْرِ مَــأْمُولُ

بَانَــتْ سُــعَادُ فَقَلْــبِي الْيَــوْمَ مَتْبُــولُ مُتَــيَّمٌ إِثْــرَهَا لَمْ يُفْــدَ مَكْبُــولُ

صَـهْبُ الْهُيُـامِ عَلَـى الْبَلْبَـالِ قَـدْ حَصَـلُوا

طُـرًّا يَصِيحُونَ لِلْحُـبِّ الِّـذِي وَصَـلُوا وَ هُــمْ عَشِــيًّا بِأَحْــزَانٍ إِذَا ارْتَحَلُــوا

وَ مَـا سُـعَادُ غَـدَاةَ الْبَـيْنِ إِذْ رَحَلُـوا إِلاَّ أَغَنُّ غَضِيضَ الطَّرْفِ مَكْحُولُ

فَكَمْ لَهَا مِنْ نُعُوتِ الْحُسْنِ فَاخِرَةً

وَ كَــانَ هَاتِيــكَ كَالصَّــقْعَاءِ مُزْهِــرَةً بِنْيَتُهَــا قَــدْ كَفَــتْ لِلْحُسْــنِ مُظْهِــرَةً

هَيْفَــاءُ مُقْبِلَــةً عَجْــزَاءُ مُدْبِــرَةً لاَ يُشْــتَكَى قِصَــرٌ مِنْهَــا وَ لاَ طُــولُ

فُوهَـا عُيُـونُ حَيَـاتٍ كَيْفَمَـا سَمَحَـتْ

بِالرِّيــقِ لِلنَّــائِعِ الأَقْــوَى وَ لَــوْ زَغَمَــتْ تُــرْوِي العِطَــاشَ بِنُطْــقٍ حِينَمَــا لَسِــنَتْ

تَجْلُـو عَـوَارِضَ ذِي ظَلْـمٍ إِذَا ابْتَسَـمَتْ كَأَنَّــهُ مُنْهَــلٌ بِالــرَّاحِ مَعْلُــولُ

خُصَّــتْ بِهَــا نَشَــوَاتٌ ذَاتُ أَشْــفِيَةٍ

بَــلِ الْمِــذِيلُ بِهَــا مِــنْ غَــيْرِ أَدْوِيَــةٍ تِرْيَاقَــةٌ مَالَهَــا إِثْمَــالُ جَانِيَــةٍ

شُــجَّتْ بِــذِي شَــبَمٍ مِــنْ مَــاءِ مَحْنِيَــةٍ صَــافٍ بِأَبْطَحَ أَضْحَى وَهْوَ مَشْمُولُ

مِنْــهُ الــهَبَاءَ الصَّــبَا أَمْحَــى و أَشْــحَطَهُ

كَأَنَّــهُ بِرَحِيــقِ العَــدْنِ خالَطَــهُ حَفَّــارُهُ مِــنْ وَقِــيطِ الْحُسْــنِ أَنْبَطَــهُ

تَنْفِـي الـرِّيَاحُ القَـذَى عَنْـهُ و أَفْرَطَـهُ مِــنْ صَــوْبِ ســارِيَةٍ بِــيضٌ يَعالِيــلُ

عَــزَّتْ سُــعَادُ و بالعِــزْلاَجِ قَــدْ سَــبَقَتْ

كَـمْ أَفْرَطَتْ في عَطـايَاَ هـاَ و قَـدْ نَسَقَتْ لِلْخِــلِّ وَصْــلاً بِــوَأْيٍ رُبَّمَــا نَطَقَــتْ

أَكْــرِمْ بِهــا خُلَّــةً لَــوْ أَنَّهــا صَــدَقَتْ مَوْعُودَهــاَ أَوْ لَــوْ أَنَّ النُّصْــحَ مَقْبُــولُ

لَــوْ عامَلَتْنَــا كَمَــا حَنَّــتْ إِلَى حَمِهــا

أَوْ اقْتَــدَى بَالُهــاَ مــاَ دارَ في فَمِهــاَ أَبْقَــــتْ سَــــجِيَّتُها وُدّاً بِمُغْرَمِهــــاَ

لكِنَّهــاَ خُلَّــةٌ قَــدْ سِــيطَ مِــنْ دَمِهــاَ فَجْــعٌ و وَلْــعٌ و إِخْــلاَفٌ و تَبْــدِيلُ

إِنْ أَخْلَفَــتْ خُلْفَهــاَ نِعْــمَ الخِصــاَلُ بِهــاَ

لَكِــنْ أَبَاحَــتْ شَمَارِيجــاً لِرَاغِبِهــاَ فَكَيْــفَ يُــزَّكَنُ وَكْــظٌ فِي مَقَاثِبِهــاَ

فَمــاَ تَــدُومُ عَلَــى حــاَلٍ تَكُــونُ بِهــاَ كَمــاَ تَلَــوَّنُ فِي أَثْوَابِهــاَ الْغُــولُ

كَيْـفَ ٱلْوُثُـوقُ إِلَى الوَعْـدِ الَّـذي عَزَمَـتْ

إِذْ لاَ ثَبــاَتَ لَهــاَ فِيــهِ وَ إِنْ جَزَمَــتْ لَمْ يُتَّكَــأْ بِمَوَاعِيــدَ الَّــتِي ثَكَمَــتْ

وَ لاَ تُمَسِّــكُ بِالْعَهْــدِ الَّــذي زَعَمَــتْ إِلاَّ كَمــاَ تُمَسِّــكُ ٱلمــاَءَ الغَرَابِيــلُ

كَـمْ مِـنْ جَـلاَءٍ لَهـاَ مِـنْ بَعْـدِهِ جَحَـدَتْ

إِلاَّ التَّــدَوُّهَ إِذْ كاَنَــتْ لَــهُ جَهَــدَتْ لاَ تَســتَنِدْ بِلُهــاَءٍ أَظْهَــرَتْ وَفَــدَتْ

فَـلاَ يَغُرَّنْـكَ مـاَ مَنَّـتْ و مـاَ وَعَـدَتْ إِنَّ ٱلأَمــاَنِيَّ و ٱلأَحْــلاَمَ تَضْــلِيلُ

فَــلاَ انْتِجــاَءَ وَ إِنْ كاَنَــتْ لَهــاَ ذَعَــلاَ

إِذْ كـاَنَ أَصْـدَقُ مـاَ اسْـتَوْجَبَتْ خَطَـلاً لَمّـاَ اسْـتَقَرَّ بِهـاَ مَـا لاَحَظَـتْ خَـتَلاً

كاَنَــتْ مَوَاعِيــدُ عُرْقُــوبٍ لَهــاَ مَــثَلاً و مــا مَوَاعِيــدُهاَ إِلاَّ ٱلأَبَاطِيــلُ

لاَ تَنْقَضِـــي بِسُـــمُوقِ الفَـــنْخِ حُبَّتُهـــاَ

إِذْ لِلأَخِـــلاَّءِ مـــاَ أَبْـــدَتْ سَـــجِيَّتُهاَ لاَ أَسْـــتَمِيلُ بِمـــاَ تُقْصَـــى مَحَبَّتُهـــاَ

أَرْجُـــو و آمُـــلُ أنْ تَـــدْنُو مَوَدَّتُهـــاَ و مـــاَ إِخـــاَلُ لَـــدَيْناَ مِنْـــكِ تَنْوِيـــلُ

كَيْـــفَ الوُصُـــولُ إِلَيْهـــاَ إِذْ مُبَلِّغُهـــاَ

مِـــنَ النَّسَـــائِمِ بَـــلْ فِي الأَلِّ أَبْلَغُهـــاَ أَ مَـــا يَـــدُومُ غَـــداَةَ الـــهِجْرِ بَازِغُهـــاَ

أَمْسَـــتْ سُـــعَادُ بِأَرْضٍ لاَ يُبَلِّغُهـــاَ إِلاَّ العِتَـــاقُ النَّجِيبـــاَتُ الْمَراسِـــيلُ

ياَ لَيْتَهـــاَ لِقُصُـــورِ الحِـــبِّ غـــاَفِرَةٌ

لَكِنَّهـــاَ عَـــنْ جِـــوَارِ الصَّـــبِّ نَافِـــرَةٌ بَعِيـــدَةٌ عَـــنْ عُيُـــونٍ وَهْـــىَ ســـاهِرَةٌ

وَ لَـــــنْ يُبَلِّغَهـــــاَ إِلاَّ عُـــــذَافِرَةٌ فِيهـــاَ عَلَـــى الأَيْـــنِ إِرْقـــاَلٌ وَ تَبْغِيـــلُ

لَـــوْ هَـــزَّتْ أَقْـــدَامَهاَ لِـــلأَجِّ أَوْ بَرَقَـــتْ

تُعْـــيِي الـــرِّيَاحَ بِمَشْـــيٍ حِـــينَ مـــاَ انْطَلَقَـــتْ إِنْ فُتِّشَـــتْ سِـــنْحُهاَ قَـــوْلٌ لَهـــاَ صَـــدَقَتْ

مِـــنْ كُـــلِّ نَضَّـــاَخَةِ الزِّفْـــرَى إِذاَ عَرِقَـــتْ عُرْضَـــتُهاَ طـــاَمِسُ الأَعْـــلاَمِ مَجْهُـــولُ

تَمْشِـــي بِهَطْـــعٍ و لَـــوْ فِي حالَـــةٍ شَـــرَقٍ

إِذْ حَرْدُهـــاَ مَـــرُّ أَهْضـــاَمٍ بِـــلاَ قَلَـــقٍ تُطْـــوِي المِـــآزِقَ كَالصَّـــبْحَانِ فِي غَسَـــقٍ

تَرْمِـــي الغُيُـــوبَ بِعَيْـــنَيْ مُفْـــرَدٍ لَهِـــقٍ إِذاَ تَوَقَّـــدَتِ الْحِـــزَّازُ و الْمِيـــلُ

أَنْســـاَهُاَ كُلُّهَـــا نَجْبـــاَءُ أَسْـــعَدُهاَ

هَـــذِي لِمـــاَ يَمْـــدَحُ الرَّاعِـــي وَ يَقْصِـــدُهاَ أَشْـــكاَلُهاَ مِثْـــلُ مـــاَ قـــاَلُوا وَ أَزْيَـــدُهاَ

ضَـــخْمٌ مُقَلَّـــدُهاَ عَبْـــلٌ مُقَيَّـــدُهاَ فِي خَلْقِهـــاَ عَـــنْ بَنـــاَتِ الْفَحْـــلِ تَفْضِـــيلُ

بَهِيَّـــةُ الْمَلْـــعِ ذاَتُ السَّـــكْعِ باَدِرَةٌ

هِـــيَ الَّـــتِي بِالصَّـــبَا عَنْهـــاَ مُعَبَّـــرَةٌ فِي نَعْتِهـــاَ مـــاَ تَلَـــى الرَّائِـــي مُقَـــرَّرَةٌ
غَلْبـــاَءُ وَجْنـــاَءُ عُلْكُـــومٌ مُـــذَكَّرَةٌ فِي دَفِّهـــاَ سَـــعَةٌ قُـــدّامُهاَ مِيـــلُ

مَـنْ شَـافَ فِي خَلْقِهَـا عَـبْلاً وَ يَطْمِسُـهُ

فَقَـــدْ يُبَعِّـــدُهُ مِمَّـــا يُدَنِّسُـــهُ إِذْ جِسْـــمُهَا مِـــنْ فِخَـــامٍ لاَ يُلَمِّسُـــهُ
وَ جِلْـــدُهَا مِـــنْ أَطُـــومٍ لاَ يُؤَيِّسُـــهُ طِلْـــحٌ بِضَـــاحِيَةِ الْمَتْنَـــيْنِ مَهْـــزُولُ

هَـــبْرَاءُ هَوْجـــاَءُ مِـــنْ نَسْـــلٍ مُعَنْعَنَـــةٍ

فِيهـــاَ النَّجاَبَـــةُ مِـــنْ أَشْـــيَا مُبَرْهَنَـــةٍ إِذْ أُمُّهـــاَ بِنْـــتُ جَـــدَّيْهاَ بِـــلاَ عَنَـــةٍ
حَـــرْفٌ أَخُوهـــاَ أَبُوهـــاَ مِـــنْ مُهَجَّنَـــةٍ وَ عَمُّهـــاَ خاَلُهـــاَ قَـــوْداَءُ شِمْلِيـــلُ

تَـــذُبُّ ضَـــيْفاً حَرِيصـــاً لاَ تُلَزِّقُـــهُ

فِي طَبْعِهـــاَ صَـــوْلَةٌ لِـــلأَذَى يَلْحَقُـــهُ فِي جِسْـــمِهاَ سَمَـــنٌ فَـــا لْعَظْـــمُ يَلْصَـــقُهُ
يَمْشِـــي القُـــرَادُ عَلَيْهـــاَ ثُمَّ يُزْلِقُـــهُ مِنْهـــاَ لَبـــاَنٌ و أَقْـــرابٌ زَهاَلِيـــلُ

عَجِيبَـــةٌ خَلْقُهـــاَ تَسْـــعَى عَلَـــى عُـــرُضٍ

سَـــرِيعَةٌ مَشْـــيُهاَ و لَـــوْ عَلَـــى رَمَـــضٍ عَدِيمَـــةُ الْعِـــدْلِ فِي الْإِسْـــراَعِ فِي أُبُـــضٍ
عَيْرَانَـــةٌ قُـــذِفَتْ بِالـــنَّحْضِ عَـــنْ عُـــرُضٍ مِرْفَقُهـــاَ عَـــنْ بَنـــاَتِ الـــزَّوْرِ مَفْتُـــولُ

نَقِيَّـــــةٌ بَرِئَـــــتْ عَمّـــــاَ يُقَبِّحُهـــــاَ

أَخْلاَقُهـــاَ مِـــنْ نَجِيّـــاَتٍ تُرَجِّحُهـــاَ بَلْ نعْتُهـاَ مِـنْ نُعُـوتِ الْحُسْـنِ أَوْضَـحُهاَ
كَأَنَّمـــاَ فَـــاتَ عَيْنَيْهـــاَ وَ مَـــذْبَحَهاَ مِـــنْ خَطْمِهـــاَ و مِـــنَ اللَّحْيَـــيْنِ بِرْطِيـــلُ

عَجْنـــاَءُ وَجْنـــاَءُ عُبْسُـــورٌ بِـــلاَ عِلَـــلٍ

فَظَهْرُهَـــا مُسْـــتَوٍ تَمْشِـــي بِـــلاَ كَسَـــلٍ وَ لاَ تَمُـــرُّ صِـــعاَبَ المـــوْرِ فِي عَجَـــلٍ

تُمِرُّ مِثْلَ عَسِيبِ النَّخْلِ ذاَ خُصَلٍ فِي غَارِزٍ لَمْ تَخَوَّنْهُ الأَحَالِيلُ

شَارَتُهَا كَمُلَتْ فِي نَضْرَةٍ وَ بَهَا

لأَنَّهَا مِنْ نَجِيبَاتٍ وَ أَنْجَبِهَا تَجْلُو مَحَاسِنُهَا فِيمَنْ تَأَمَّلَهَا

قَنْوَاءُ فِي حُرَّتَيْهَا لِلْبَصِيرِ بِهَا عِتْقٌ مُبِينٌ وَ فِي الخَدَّيْنِ تَسْهِيلُ

دَوْسَرَةٌ عَيْهَلٌ فِي الخَطْوِ فَائِقَةٌ

مِثْلُ الصَّوَاعِقِ فِي التَّحْوِيدِ بَارِقَةٌ إِذاَ تَمَطَّى عَلَى الأَرْيَاحِ سَابِقَةٌ

تَخْذِي عَلَى يَسَرَاتٍ وَهْيَ لاَحِقَةٌ ذَوَابِلٌ مَسُّهُنَّ الأَرْضَ تَحْلِيلُ

عَنْكَرَةٌ قَدْ عَلَتْ أَنْسَاهَا شِيَماً

كَأَنَّ مِنْهُنَّ فاَقَتْ هَذِهِ كَرَماً إِذا نَظَرْتَ إِلَيْهَا خِلْتَهَا عَلَماً

سُمْرُ العُجَايَاتِ يَتْرُكْنَ الحَصَى زِيَماً لَمْ يَقِهِنَّ رُؤُوسَ الأُكْمِ تَنْعِيلُ

زَيَّاقَةٌ عَيْهَمٌ فِي السَّعْمِ قَدْ سَبَقَتْ

فَجَرْيُهَا مِثْلُ جَرْيِ السَّيْلِ إِذْ خَفَقَتْ تُطْوِي الإِكَامَ بِمَشْيٍ حِينَ مَا انْطَلَتْ

كَأَنَّ أَوبَ ذِرَاعَيْهَا إِذاَ عَرِقَتْ وَ قَدْ تَلَفَّعَ بِالْقُورِ الْعَسَاقِيلُ

فِي وَغْرَةٍ قَدْ يُرَى الأَجْرَالُ مُنْكَمِداً

تَسِيرُ فِيهَا كَرِيحٍ لَمْ تَكِلْ أَبَداً وَ الْقُورُ بِالآلِ مِثْلُ اللُّجِّ مُنْغَمِداً

يَوْماً يَظِلُّ بِهِ الْحِرْبَاءُ مُصْطَخِداً كَأَنَّ ضَاحِيَهُ بِالشَّمْسِ مَمْلُولُ

ذِعْلَبَةٌ بِحِسَانِ الخُلْقِ قَدْ جَمُلَتْ

كَاَ الرِّيحِ تَجْرِي بِلاَ كَدٍّ إِذاَ انْطَلَقَتْ فِي شِدَّةِ الحَرِّ حَتَّى الأَرْضُ اشْتَعَلَتْ

وَ قَالَ لِلْقَوْمِ حَادِيهِمْ وَ قَدْ جَعَلَتْ وُرْقُ الجَنَادِبِ يَرْكُضْنَ الحَصَى قِيلُوا

بُهْـــزُرَةٌ عِـــرْمِسٌ فِي الأَجِّ ذي سَـــرَفٍ

تَمُـرُّ مِثْـلَ نَسِـيمٍ هَـبَّ مِـنْ قُـذُفٍ كَـــأَنَّ أَوْبَ ذِرَاعَيْهَـــا عَلَـــى زُلَـــفٍ

شَـدَّ النَّهَـارِ ذِرَاعَـاً عَيْطَـلٍ نَصَـفٍ قَامَـــتْ فَجَاوَبَهَـــا نُكْـــدٌ مَثَاكِيـــلُ

حَرِيَّـــةٍ بِالْبُكَـــاَ مُسْـــرِعَةٍ وَ لَهَـــاَ

لاَنَّهَـــا فَقَـــدَتْ بِكْـــراً حَبِيبـــاً لَهَـــاَ وَ مـــاَ لَهَـــاَ غَيْـــرُهُ يَكُـــونُ عَـــوْناً لَهَـــاَ

نَوَّاَخَـــةٍ رِخْـــوَةِ الضَّـــبْعَيْنِ لَـــيْسَ لَهَـــاَ لَمّـــاَ نَعَـــى بِكْرَهَـــاَ النّـــاَعُونَ مَعْقُـــولُ

إِذْ سُـــوءُ أَنْبـــاَئِهِمْ أَمْحَـــتْ وَ أَدْمَعَهَـــا

قَـدْ حاَنَـتِ الْحَـيْنُ مِنْهـاَ حِـينَ تَسْـمَعُهاَ لَمّـــاَ اسْـــتَبَانَ لَـــدَيْهاَ مـــاَ يُفَزِّعُهـــاَ

تَفْـــرِي اللَّبَـــاَنَ بِكَفَّيْهـــاَ وَ مِـــدْرَعُهاَ مُشَـــقَّقٌ عَـــنْ تَرَاقِيهـــاَ رَعاَبِيـــلُ

إِنَّ اللِّئَـــاَمَ سَـــعَوْا بِا لـــنَّمِّ كُلُّهُـــمُ

يَوْمـــاً مُفـــاَرَقَتِي مِنْهـــاَ بَـــداَ لَهُـــمُ فَـــازْداَدَ نَمُّهُـــمُ وَ جَـــاشَ فِعْلُهُـــمُ

تَسْـــعَى الوُشـــاَةُ جَناَبَيْهـــاَ وَ قَـــوْلُهُمُ إِنَّـــكَ يَا ابْـــنَ أَبِي سُـــلْمَى لَمَقْتُـــولُ

إِذْ أَخْبَـــرُونِي وَعِيـــداً لَـــيْسَ يُهْمِلُـــهُ

مُصَـــدَّقُ الْقَـــوْلِ قَـــدْ جَلَّـــتْ فَضـــاَئِلُهُ وَ قَـــدْ تَبَـــرَّأَ مِـــنِّي مَـــنْ أُجَامِلُـــهُ

وَ قَـــاَلَ كُـــلُّ خَلِيـــلٍ كُنْـــتُ آمُلُـــهُ لاَ أُهْيِنَّـــكَ إِنِّي عَنْـــكَ مَشْـــغُولُ

أَجَبْـــتُ عَمَّـــا سَـــعَوْا أَنْ لَـــيْسَ قَـــوْلُكُمُ

إِلاَّ إِذَا قَـــدَّرَ المِـــوْلَى هُـــوَ الْحَكَـــمُ يَئِسْـــتُ نَصْـــرَ أَخِـــلاَّئِ بِمَـــا حَكَمُـــوا

فَقُلْـــتُ خَلُّـــوا سَـــبِيلِي لاَ أَبَاَلَكُـــمُ فَكُـــلُّ مَـــا قَـــدَّرَ الـــرَّحْمَنُ مَفْعُـــولُ

لاَ بُـــدَّ لِلْمَـــرْءِ أَنْ قَامَـــتْ قِيَامَتُـــهُ

وَ لَـــوْ تَطَـــاوَلَ فِي الـــدُّنْيَا إِقَامَتُـــهُ وَ كُـــلُّ شَـــخْصٍ بَـــدَاَ زَالَـــتْ نَضَـــارَتُهُ

كُـلُّ ابْـنِ أُنْثَـى وَ إِنْ طَالَـتْ سَـلاَمَتُهُ يَوْمًـــا عَلَـــى آلَـــةٍ حَـــدْبَاءَ مَحْمُـــولُ

أَلْجَمْـتُ بِالتَّـوْبِ خَيْـلَ العَقْـلِ وَ الْبَـدَنِ

مِـنْ كُـلِّ سُـوءٍ مَـتَى سَـارَتْ لِتُبْعِـدَنِي عَـــنِ الإِسَـــائَةِ مِمَّـــنْ كَـــانَ هَـــدَّدَنِي

أُنْبِـــئْتُ أَنَّ رَسُـــولَ اللهِ أَوْعَـــدَنِي وَ الْعَفْـــوُ عِنْـــدَ رَســـولِ اللهِ مَـــأْمُولُ

يَا سَـيِّدَ الرُّسُـلِ يَا خَيْـرَ البَرِيَّـةِ هَـلْ

مِـنْ شَـافِعٍ مُشْـفِقٍ لِلنَّـاتِ حِـينَ ذَهَـلْ فَاشْفَعْ وَأَحْسِنْ لِذِي الأَجْرَامِ يَوْمَ الْوَجَلْ

مَهْـلاً هَـدَاكَ الَّـذِي أَعْطَـاكَ نَافِلَـةَ القُـرْآنِ فِيهَـا مَـوَاعِيظٌ وَ تَفْصِـيلُ

أَنْـتَ الْكَـرِيمُ وَ نَفْسِـي صَـادَفَتْ بِالأَلَمِ

وَ لاَ يَخِيبُ مَـنِ اسْـتَرْجَى لَـدَيْكَ اللَّمَـمْ أَنْـتَ الصَّـفُوحُ لِمَـنْ أَلْقَـى إِلَيْـكَ السَّـلَمْ

لاَ تَأْخُـــذَنِّي بِأَقْـــوَالِ الوُشَـــاةِ وَ لَمْ أُذْنِـــبْ وَ إِنْ كَثُـــرَتْ فِيَّ الأَقَاوِيـــلُ

عَلَـيَّ مَـا اخْتَلَـقَ الْقَـوْمُ اللُّئُـومُ بِـهِ

تَمٌّ وِ لَكِـــنْ لِيَ الْوَاشِـــي يَلُـــومُ بِـــهِ وَ قَـدْ أَصَـبْتُ لُغُـوبًا مَـنْ يَـدُومُ بِـهِ

لَقَـدْ أَقُـومُ مَقَامـاً لَـوْ يَقُـومُ بِـهِ أَرَى وَ أَسْمَـعُ مَـا لَـوْ يَسْـمَعُ الفِيـلُ

وَ أُرْعِـدَ الْكُـلُّ مِمَّـنْ خَـانَ لَـيْسَ لَـهُ

أَمْـــنٌ وَ لاَ ذِمَّـــةٌ إِلاَّ لَـــهُ الْوَلَـــهُ وَ لَـوْ رَأَى مَـا يَـرَى قَلْـبِي و بَلْبَلَـهُ

لَظَـــلَّ يُرْعَـــدُ إِلاَّ أَنْ يَكُـــونَ لَـــهُ مِـــنَ الرَّسُـــولِ بِإِذْنِ اللهِ تَنْوِيـــلُ

فَـــلاَ أُخَـــالِفُ أَمْـــرًا بَـــلْ أُطَاوِعُـــهُ

وَ كُـــلَّ شَـــيْءٍ مَضَـــى مِـــنِّي أُخَالِعُـــهُ وَ لاَ أَزَالُ عَلَـــي لَهَقِـــي أُدافِعُـــهُ

حَـــتَّى وَضَـــعْتُ يَمِيـــنِي لاَ أُنَازِعُـــهُ فِي كَـــفِّ ذِي نَقَمَـــاتٍ قِيلُـــهُ الْقِيـــلُ

اَتَيْـتُ حَضْـرَتَ مَـنْ يُرْجَـى مَكَارِمُـهُ

إِذْ كُـــلَّ مُفْتَقِـــرٍ عَمَّـــتْ مَرَاحِمُـــهُ لَمّـــا نُسِـــبْتُ بِقَـــوْلٍ لاَ أُكَلِّمُـــهُ

لَـــذَاكَ أَهْيَـــبُ عِنْـــدِي إِذْ أُكَلِّمُـــهُ وَ قِيـــلَ إِنَّـــكَ مَنْسُـــوبٌ وَ مَسْـــئُولُ

مَثَلْـتُ حَضْـرَتَ مَـنْ جَمَّـتْ مَحَاسِـنُهُ

مُحَمَّـــــدٌ عِـــــزُّنَا وَ ٱلآلُ أَنْجُمُـــــهُ قَـدْ كَـانَ أَحْـوَفَ لِي وَ الْعَطْـفُ دَيْدَنُـهُ

مِـنْ خَـادِرٍ مِـنْ لُيُـوثِ الأُسْـدِ مَسْكَنُهُ مِـنْ بَطْـنِ عَثَّـرَ غِيـلٌ دُونَـهُ غِيـلُ

مِـنْ أَشْـهَبٍ صَـائِلٍ لاَ يُتَّقَـى بُهَمَـا

ذِي هِمَّـــةٍ قَـــدْ عَـــلاَ أَقْرَانَـــهُ وَسَمَـــا صَـــيَّادَةٍ باسِـــلٍ لاَ يَبْتَغِـــي وَصَـــمَا

يَغْـدُو فَـيَلْحَمُ ضِـرْغَامَيْنِ عَيْشُـهُمَا لَحْـمٌ مِـنَ القَـوْمِ مَعْفُـورٌ خَرَاذِيـلُ

ذَا عُـــرْوَةٌ مَـــنْ رَأَى بَـــلْ إِنْ تَخَيَّلَـــهُ

فَقَـدْ يَبُـولُ دَمـاً لاَ يَحْفَظَـنْ حَالَـهُ مَـا مِـنْ مُعَارِضِـهِ إِلاَّ لَـهُ وَ لَـهُ

إِذاَ يُسَـــاوِرُ قِـــرْناً لاَ يَحِـــلُّ لَـــهُ أَنْ يَتْـرُكَ الْقِـرْنَ إِلاَّ وَهْـوَ مَفْلُـولُ

مَـــنْ يَقْـــدِرُ المِـــرَّ مِـــنْ نَادِيـــهِ بَارِزَةً

مِـنْ رُعْبِـهِ يَهْـرُبُ الشُّجْعَـانُ عَـاجِزَةً بَـــلْ لاَ يُخَاصِـــمُهُ الآسَـــادُ حَـــامِزَةً

مِنْـــهُ تَظَـــلُّ سِـــبَاعُ الْجَـــوِّ ضَـــامِزَةً وَ لاَ تُمَشَّـــى بِوَادِيـــهِ الأَرَاجِيـــلُ

مَـــنْ يَلْـــقَ مِنْـــهُ وَلَـــوْ ذَا مِـــرَّةٍ ثِقَـــةٍ

يَـفِـظْ مِـنَ الْخَـوْفِ كَـالْمُرْمَى بِصَـاعِقَةٍ لاَ يَبْـرَحُ البَاسِـلُ الشَّـاكِي بِأَسـلِحَةٍ

وَ لاَ يَـــزَالُ بِوَادِيـــهِ أَخُـــو ثِقَـــةٍ مُطَـرَّحَ الْبَـزِّ وَ الدِّرْسَـانِ مَـأْكُولُ

لَمّـــاَ وَضَـــعْتُ يَمِيـــنِي كَـــفَّ أَطْيَبِـــهِ

فَكَـــانَ مِـــنْ أَهْيَـــبِ اللَّيْـــثِ وَ أَرْهَبِـــهِ لَكِنَّـــــهُ مُشْـــــفِقٌ لِمَـــــنْ أَنَارَ بِـــــهِ

إنَّ الرَّسُـــولَ لَنُـــورٌ يُسْتَضَـــاءُ بِـــهِ مُهَنَّـــدٌ مِـــنْ سُـــيُوفِ اللَّهِ مَسْـــلُولُ

مِـنْ رَهْـطٍ أَشْـرَفَ لاَ تُحْصَـى فَضَـائِلُهُمْ

وَ لاَ يُعَـــدُّ بِتَفْصِـــيلٍ خَصَـــائِلُهُمْ وَ إِنَّـــهُ لَرَسُـــولٌ وَهْـــوَ كَـــافِلُهُمْ

فِي عُصْـبَةٍ مِـنْ قُـرَيْشٍ قَـالَ قَـائِلُهُمْ بِـبَطْنِ مَكَّـةَ لَمَّـا أَسْـلَمُوا زُولُـوا

فَبَـادَرُوا ٱلأَمْـرَ وَاسْـتَوْفَى لَهُـمْ شَـرَفٌ

مِـنَ المَفَـازِي إِلَيْهَـا السِّـلْمُ مُنْعَطِـفٌ لِـذاكَ لَمْ يَبْـقَ مِـنْهُمْ مُعْرِضًـا شَـدَفٌ

زالُـوا فَمـاَزَالَ أَنْكَـاسٌ وَ لاَ كُشُـفٌ عِنْـدَ اللِّقَـاءِ وَ لاَ مِيـلٌ مَعَازِيـلُ

نِعْـمَ الفُتُـوُّ هُـدَى الْمَـوْلَى تُرُوسُـهُمُ

وَ مَـا لَهُـمْ فِي الْغَـزَى سَـيْفٌ وَ لاَ سَـهَمُ هُـمْ بُهْمَـةٌ سَـعِدَتْ فَضْـلاً نُفُوسَـهُمُ

شُـمُّ الْعَـرَانِينَ أَبْطَـالٌ لَبُوسُـهُمُ مِـنْ نَسْـجِ دَاوُدَ فِي الْهَيْجَـا سَـرَابِيلُ

يُجَاهِـــدُونَ بِحَـــقٍّ مَـــالَهُمْ قَلَـــقٌ

مِـنْ ضَـوْءِ مُنْصُـلِهِمْ لَيْـلُ الْـوَغَى فَلَـقٌ يُـــدَرَّعُونَ بِمَسْـــرُودٍ لَـــهُ نَسَـــقٌ

بِـيضٌ سَـوَابِغُ قَـدْ شُـكَّتْ لَهَـا حَلَـقٌ كَأَنَّهَـا حَلَـقُ الْقَفْعَـاءِ مَجْـدُولُ

هُـمْ عُصْـبَةٌ مِـنْ لَـدَى الْهَـادِي نَجَـاهُمُ

وَ بِالرَّسُـــولِ بَـــدَا طُـــرًّا فَلاَحُهُـــمُ مِـــنَ الْبَسَـــالَةِ وَ الصَّـــبْرِ مَـــرَاحُهُمُ

لاَ يَفْرَحُـــونَ إِذَا نَالَـــتْ رِمَـــاحُهُمُ قَوْمًـــا وَ لَيْسُـــوا مَجَازِيعـــاً إِذَا نِيلُـــوا

بِالْغَـزْوِ دَامُـوا وَ لَـوْ ضَـاقَتْ مَلاَحِمُهُـمْ

فَــرْطُ الْبَطَالَــةِ فِي الْهَيْجَــاءِ يُقْــدِمُهُمْ فَكَيْـفَ يَثْبُـتُ زَحْفًـا مَـنْ يُخَاصِـمُهُمْ

يَمْشُونَ مَشْىَ الجِمَالِ الزُّهْرِ يَعْصِمُهُمْ ضَــرْبٌ إِذَا عَــرَّدَ السُّــودُ التَّنَابِيــلُ

مُبَشَّـــــرُونَ بِجَنَّـــــاتٍ وَ حُـــــورِهِمِ

مُضَـــاعَفُونَ يُسُـــوراً فِي عُسُـــورِهِمِ قَـــدْ ثَبَّـــتَ اللَّهُ كُـــلاًّ فِي أُمُـــورِهِمِ

لاَ يَقَـــعُ الطَّعْـــنُ إِلاَّ فِي نُحُـــورِهِمِ وَمـاَ لَهُـمْ عَـنْ حِيـاَضِ الْمَـوْتِ تَهْلِيـلُ